

~~96 33757~~

Ба 239453

45276

03

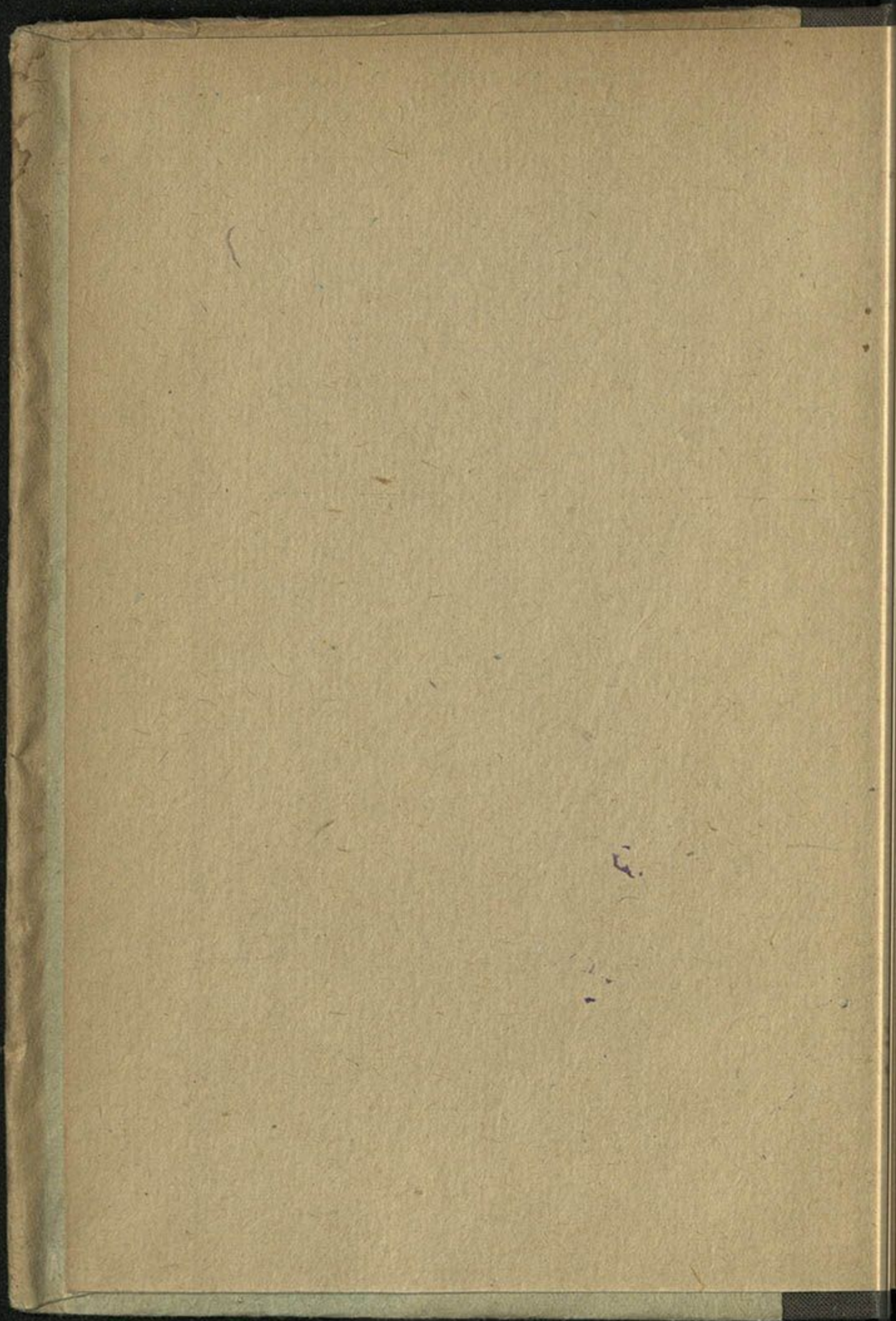
K. O.

№ 33757

м. Ільїнскі

ЛЮБОЎ
ДА
„БЛІЖНЯГА“

ТЕАТРАЛЬНАЯ
БІБЛІОТЕКА

№ 33757

М. ІЛЬЛІНСКІ

Ба 239453

К. О.

Не віддається

ЛЮБОЎ ДА „БЛІЖНЯГА“

ДРАМАТЫЧНЫ ЭТУД У 6 МАЛЮНКАХ

239453

Бел. 2005

128836

№ 8. 48276
27
31 р.

Дзяржаўная бібліятэка
Б. С. С. Р.
Ім. Я. Купалы

БЕЛАРУСКАЕ ДЗЯРЖАЎНАЕ ВЫДАВЕЦТВА
МЕНСК — 1930

3

ны. Апануты ў чорныя парцяныя штаны на выпуск. Старая сьвітка расшпіленая і з-пад яе відаць выцьвілая паркалёвая кашуля бяз пояса. Высокі. На галаве старая кепка.

Луцэя—жанчына год 40, крыклівая, зьядлівая. Брудная хустка на галаве, з-пад яе выбіваюцца бруднапапялястыя валасы. Апанута ў стары кажушок, андарак і лапці.

Дарацея—дачка Луцэі. Дзяўчына год 17—18. Досыць прыгожая. Апанута бедна, але чыста. Спадніца з крамніны.

Мірон—год 35—40. Маленькі, суханькі, але жылаваты. Рухавы. Волас мае цёмна-каштанаваы; невялікія вусы, барада ня голаная з тыдзень. Апануты бедна, але кожны лапкі на месцы,—шматы не матаюцца.

Ахрэм—старэнькі дзядок, рухавы, мятусьлівы не па гадох. Сівы, маленькая, зьбіўшаяся на бок, бародка, пажоўклая ад табакі. Апануты бедна, але акуратна. Новыя лапці, чыстыя анучы.

1-я баба.

1-ы мужык.

Сяляне, сялянкі, хлапцы з Зарэчча.

МАЛЮНАК I.

Вуліца вёскі. Вясенні сонечны дзень. Проста насупроць гледача з левага боку рог хаты Луцэі, з правага—рог хаты Міны. Паміж хатамі вароты Луцэінага двару і паркан. Зруб Луцэінае хаты падгніўшы, пахіліўся на бок. Стромка стаіць нямецкі вугал хаты Мінавае. Прызба ашалёваная; відаць частка афарбаванага вакна. Луцэя расчырванелася, як млын ветраны крыламі—рукамі махае, на Цімоха крычыць. Голас гэты чуваць яшчэ да таго часу, як расчыніцца заслона. Расчыняецца заслона.

Луцэя. Каб я цябе больш каля хаты мае ня бачыла!

Цімох. Ды годзе ўжо крычэць, цётка Луцэя.

Луцэя (якой ужо не хапае проста наветра, захлябнулася ад злосьці), Што?! Ды ты... ды я... Людцы-ж мае, ці бачылі вы? Ён... ён мне яшчэ і „годзі“ кажа...

Цімох. Бо сапраўды, чаго-ж крычэць.

Луцэя. Біць цябе мала, ня крычэць... Гэта-ж падумаць толькі!

Міна (падыходзіць). І сапраўды, чаго цябе расьпірае, мякіна табе ў живот.

Луцэя. Расьпірае! Ды я ўжо і сама дзіўлюся, як мяне не расьпёрла... Гэта-ж трэба ведаць!.. (Да Цімоха). Паганец ты! Кінь лепш гэтыя штукі, бо дальбог памыямі аблію, а ёй, лахудры гэтай, ногі хутчэй паперабіваю, як дазволю ў распусту гэтую ісьці. Во як!

Цімох. І дармо вы ўсё гэта, цётка Луцэя.

Луцэя. Дармо!.. дармо!.. А каб цябе немач! Зьбянтэжыў мне дзеўку... Табе, я ведаю, дармо. Усе вы гэтка... Толькі і глядзіце якбы каму галаву ачмурыць... а ёй, а мне... жартачкі... Думала на лета замуж дзеўку адаваць. А яна ў распусту лезе. Якому добраму чалавеку гэтка распусьніца патрэбна.

Міна. Вось яно што. Вось ён касамол. Вось чым займаецца, мякіна ў живот...

Дарацея (*уваходзіць і стоячы побач Луцэі*). Кіньце, мамка. Так трэба. Такі час і ўсёроўна на гэта выйдзе.

Луцэя. Ці чулі вы?.. Прэч, паскуда! Дыхаты пайшла.

Дарацея. Мамка!

Луцэя. Маўчы, паскуда, бо з хаты выжану!

Міна. Але-ж, Дарацея, як табе ня сорам... Мякіна табе ў живот... Во-ой, дзеўка, дзеўка!

Луцэя. Але-ж гэтка распуста! Абразы сьвятыя ў печку пакідаць!

Міна (*зб'янтэжана*). Як? Абразы?.. Якія абразы?

Луцэя. Ну але! Абразы, іконы, значыцца, хацела папаліць, а ўсё праз што?—ён паганец падбіў.

Міна (*разачаравана*). Іконы, а я думаў... Цьфу, ты! (*Адыйшоў і сеў на прызбу*).

Цімох усьміхаецца. Дарацея гэтаксама.

Цімох (*да Міны*). Што думалі?

Луцэя (*абурана*). Яшчэ і сьмяецца.

Дарацея. Бо, сапраўды, сьмех, праз нейкае глупства і такі голас.

Луцэя. Глупства! Глупства!! Ём ужо ікона сьвятая глупства. Ці чулі вы, ці бачылі?

Міна. Вядома, распуста! Касамолія, адно слова: ка-са-мол, мякіна.

Цімох (*да Міны перапыняючы яго*). Не падабаецца вам гэтае слова.

Міна. А што тут у ім цікавага. Ня цукерка.

Цімох (*у тон яму*). І ня поўлітра.

Дарацея (*пырснула ад сьмеху*).

Луцэя (*да Дарацеі, зноў злуючыся*). Пасьмейся, пасьмейся! Дахаты, паскуда! Карову ідзі падаі!

Дарацея. Добра. (*Хоча пайсьці*).

Цімох (*да Дарацеі, таксама адыходзячы*). Прыходзь увечары у хату-чытальню.

Луцэя. Я ёй пайду!

Дарацея. І нічога вы мне, мамка, ня зробіце. Захачу і пайду. *(Пайшла)*.

Луцэя. Вось яна, ці бачылі. Во зелейка! *(Да Цімоха)*. А ты...

Цімох *(з дакукаю)*. Кіньце, цётка! Дарма язык мазоліць будзеце. *(Махнуў рукою і пайшоў)*.

Луцэя *(спачатку ўтаропілася, пасля на ўздагон Цімоху)*. Пайшоў... А каб ты сабе ногі павыкручваў.

Міна. Кінь, Луцэя. Бяды яшчэ набярэшся... Начальства-ж—можна сказаць—касамолія, мякіна яму ў живот.

Луцэя. Ды што мне начальства! Калі я сама ў сябе гаспадыня.

Міна. Ну, гэта ты пакінь. Зараз гаспадароў няма. Зараз як яны, вось гэтыя, вырашаць, гэтак і будзе.

Луцэя. Да пляваць я на іх хацела, што яны мне зробіць... Баба я...

Міна. Ды яно так. Баб яны паважаюць.

Луцэя. Я вось хацела ў вас прасіць, ці не пазычыце поўпуда жыта.

Міна. А твой-жа паехаў у мястэчка, у капэрацыі атрымае-ж пэўна, мякіна ў живот.

Луцэя. Атрымае, але ня дасьць?

Міна *(зьдзіўлена)*. Чаго ня дасьць?

Луцэя. Ды хлеба.

Міна. Як гэта?

Луцэя. Я гэта бацюшцы... Хачу прасіць, каб хату высвяняць, бо як гэтая лахудра абразы ў печку пакідала, апаскудзіла...

Міна. А-а-а... Добра, добра... Дам, мякіна ў жывот. Толькі як-жа...

Луцэя (*перапыняючы*). Адраблю... Улетку адраблю, ці зараз... гной параскідаю.

Міна. Добра, палічымся. Карыстайся пакуль вось яшчэ сам маю. Бо хутка ўжо ўсе з торбамі пойдзем.

Луцэя (*лісьліва*). Ды што вы... З вашай гаспадаркай...

Міна (*пахмурна*). А ўжо зараз з тваёю, з маёю—адзін лёс. Згонюць у колгасы, дык ня тое, што іконы, але і дзяцей родных ад бацькоў паадбіраюць.

Луцэя (*спалохана*). Як-жа гэта?

Міна. Э-э-э... Ды што там. Гэта ў нас яшчэ, дзякуй богу, мякіна яму ў жывот, ціха пакуль што, а ў іншых мясцох, дзе раёны суцэльнае калектывізацыі, з голаду ўжодохнуць.

Луцэя (*як вышэй*). З голаду?!

Міна. А ўжо-ж... Каб ім суцэльную дамавіну... хутка адзін аднаго есьці будуць.

Луцэя (*як вышэй*). Есьці?!!

Міна. Што і казаць—анціхрыстава пара надыйшла—колгасы...

Луцэя. І ў нас-жа зьбіраюцца ўжо...

Міна. Вось гэта-ж і ёсьць.

Луцэя. А мой-жа мужык паехаў распытаць пра колгасы гэтыя самыя.

Міна (з кіпікамі). Распытае... там яму раскажуць, набрэшуць. Добра, калі на пэўнага чалавека трапіць, а то-ж... Пападзе вось на гэткага Цімоха, ён яму расьпіша, размалюе.

Луцэя. Але-ж праўду кажаце?

Міна. А няўжо-ж... А ў сапраўднасьці, дык вунь што робіцца... Дай толькі адзін-два згоду, дык рэшту... слова наўспрэч, дык зараз-жа—кулак! Абяруць, ды з торбаю і пусьцяць.

Луцэя. Няўжо і немажых.

Міна. Ды хіба яны глядзяць; ім абы сваю лінію гнуць, ну і загінаюць. (Да Сымона, які ідзе ў глыбокім задумьні). Чаго ў зямлю ўставіўся? Згубіў што?

Сымон. Як кажаце? Добры дзень.

Міна. Згубіў што, пытаю. Дзень добры.

Сымон. Згубіў? Але, згубіў... Супакой згубіў.

Луцэя (з кепікамі). І на вуліцы знайсці думаеш?

Сымон. Але... думаю... Усё думаю...

Міна (з кепікамі). Індык думаў, думаў, ды здох, мякіна табе ў живот.

Сымон. Здох кажаце?.. А, ведаеце, можна здохнуць ад думак.

Луцэя. Дык ня думай.

Сымон. Трэба. Трэба. Час такі, што не пражывеш інакш.

Луцэя. Час. Хай ён калом пойдзе такі час.

Сымон. А ты дарма. Цікава зараз.

Міна. З ачмурэлай галавой цікава хадзіць?

Сымон. Ня ведаю. Толькі галава, значыцца, на тое і дадзена, каб працавала яна, значыцца, вось і рукі гэтак сама.

Луцэя. І жылот.

Сымон. І жылот, і ногі... кожнаму свая праца. Гэтак ужо чалавек створаны.

Міна. Вядома, бог чалавека стварыў па свайму падабенству.

Сымон. Ня ведаю. Толькі навошта-ж богу жылот? Ён-жа ня есьць.

Луцэя. А ты скуль ведаеш?

Сымон. Ня ведаю, але-ж мусіць так. Ды гэта ўсё нішто... Хай сабе есьць. Мне вось што цікава: як лепш, ці так ці...

Міна. Ці?..

Сымон. Вось тут і ня ведаю што.

Міна. Дадумаўся, мякіна табе ў жылот.

Сымон (жвава). Заўсёды мякіна; з маленства хлеб з мякінай... Прышла слабода, думаў, што без мякіны будзе. На франтах біўся за лепшае, каб, значыцца... без мякіны. А тут выходзіць зноў... ня тое... ня гэтага спадзяваўся.

Луцэя. Дурня і ў царкве б'юць.

Міна. А ўжо-ж мя...

Сымон. Маўчы ты, разумная... Вось, я думаю. Зараз кажуць у колгас каб... Добра, выракуся свайго, а калі зноў з мякінаю?

Міна (*узрадаваўся*). Гэта ўжо напэўна... няйнакш, як гэтак, мякіна ў живот.

Сымон. Вось ты і скажы: добрая для нас, для сялян улада савецкая, ці дрэнная?

Міна (*разважна*) Ды яно... (*шпарка*). Ты гэта да чаго?

Луцэя. Я скажу—дрэнь.

Сымон. Не, чакай. Гэта лёгка—сказаць, значыцца, а ты дасьведчы.

Луцэя. І даводзіць няма чаго.

Міна. Не, вось я скажу. Улада савецкая—гэта нашая ўлада, добрая. Толькі камуністыя псуюць яе. Во!

Сымон. А на мой разум, дык нібы наадварот.

Міна. Ну, ты гэта кінь, мякіна табе ў живот. Супроць улады—гэта контр-рэволюцыя ўжо, а за гэта...

Сымон. Не палохай!.. Не баюся я!.. Я вось усе думаю, а як надумаюся, дык мяне ўжо тады не застановіш, бо я... голы я... Нічым мяне не спалохаеш.

Міна. Ды чаго цябе забірае... Голы... Усе хутка голыя будзем.

Сымон. А калі наадварот?

Міна. Наадварот. Зяпу шырэі разяўляй.

Луцэя. У яго ўсё наадварот.

Сымон. Бо я думаю. Я ведаць усё хачу.
(Да Міны). Табе і раней добра было і зараз,
а мне...

Міна. Працаваць трэба.

Сымон. А з чым? (Паўза. Міна ня ве-
дае, што адказаць). Вось-жа... А далей гэ-
так нельга.

Міна Ат, гавора...

Праходзіць а. Пётра. Спакойна крочыць з даў-
гім кіем, які стаўляе, выкідваючы перад сабой.

Міна (заўважыў а. Пётра, калі ён ужо
мінае іх). Добры дзень, бацюшка. Даруйце,
што ў пару не прывітаўся. (Падыходзіць пад
багаславеньне). Загаварыўся вось з гэтым
апантаным.

Луцэя (пявуча лісьліва). Дзень добры,
бацюшка. (Таксама падыходзіць пад бага-
славеньне).

А. Пётра застанавіўся, глядзіць на Сымона, той
пасья хвіліннае паўзы неахвоча сьцягвае з гала-
вы шапку.

Сымон. Дзень добры.

а. Пётра. Чаму ў царкву ніколі ня хо-
дзіш? На бога забыўся!

Сымон. Часу ўсё няма...

Міна (з кепікамі). Пра глупства розныя
думаць часу не хапае.

Луцэя. Ён-жа, бацюшка...

а. Пётра. А на сходы ў чытальні маеш час.

Міна. Мала яму карысьці і ад сходаў гэтых, мякіна яму ў жывот. І па сходах ходзячы ня ведае, што яна за ўлада ёсьць. Можаб вы, бацюшка, яму растлумачылі?

Сымон (*раптам*). Але, скажэце. Ва ўсіх пытаюся... рознае кажуць.

а. Пётра. Улада? Ад бога ўлада кожная, няма такой, якая-б не ад бога была.

Міна (*разачаравана і з папрокам*). Бацюшка...

а. Пётра (*перапыняючы яго*). Толькі адну ўладу бог у нагароду людзям дае, а іншую ў пакуту за грахі.

Сымон. А савецкая?..

а. Пётра. Сам разваж. (*Шпарка павярнуўся і, пайшоў, Міна і Луцэя за ім*).

Луцэя. Я, бацюшка, даруйце ўжо, хачу прасіць вас, каб... (*Пайшлі*).

Сымон. У чытальні адно, заможнікі іншае, а гэты... Вось тут і разваж...

КАНЕЦ ПЕРШАГА МАЛЮНКУ.

МАЛЮНАК II.

Вечар. Пакой у доме а. Пётра. Стол, тры крэслы, у куце налой, на якім ляжыць крыж, над налоем ікона, перад якою гарыць лямпадка, каля налою стаіць на ўслончыку купеля. На сталі запаленая лямпа. На сцэне а. Пётра і Міна. Калі расчыняецца заслона, а. Пётра канчае багаслаўляць Міну.

а. Пётра. Ну, сядай.

Міна. Дзякую, бацюшка. Вось я, значыцца, як вы казалі гэтта, і прышоў.

а. Пётра. Бачу. *(Прайшоўся па пакой і раптам застанавіўшыся супроць Міны, які сеў, абурана)*. Запрашаць трэба, сам ня мог наведацца! Ці можа ўжо ў куністыя ўпісаўся...

Міна. Ды што вы, бацюшка, даражэнькі, мякіна вам... даруйце, бацюшка,—звычайка... Я-ж...

а. Пётра *(перапыняючы)*. Ведаю. Наўкол абягаеце... Баіцеся, што хаўруснікамі маімі лічыць будуць...

Міна. Далібог-жа не! Праваліцца! Вось хоць зараз на крыжы прысягну. Ды чаго мне. Усё роўна голасу-ж ня маю.

а. Пётра (*зноў ходзячы па пакоі*). Усіх абезгалосяць. Застанецца гурток комуністых ды комсамольцаў толькі з галасамі; і будуць рабіць што захочуць.

Міна, Во, во. Правідна кажаце, мякіна ім у жылот.

а. Пётра (*з абурэньнем*). Правідна... правідна! А чаго-ж вы глядзіце?!.

Міна. Ды ня нашая сіла... Што мы можам.

а. Пётра (*прайшоўшыся па пакоі*). Гуляеце! За гарэлкаю сьвета божага ня бачыце! Балюеце, нібы перад сьмерцю.

Міна. Бо яно-ж так і выходзіць. Канцы ўжо нам, значыцца, мякіна ім у жылот.

а. Пётра. Няпраўда. Самі вінаватыя. Ня ведаеце... Ня хочаце! Ра-та-вацца ня хочаце!

Міна (*горача*). Ды як-жа тут ратавацца? Чым тут ратавацца?

а. Пётра. Абы жаданьне было.

Міна (*шчыра*). Бацюшка, ды хто-ж сабе вораг, але-ж... Ну, навучэце!

а. Пётра (*з кепікамі*). Маленькі. За ручаньку цябе вадзіць.

Міна. Калі-ж...

а. Пётра (*зноў стаўшы на супроць Міны*). А што ты запяеш, калі ў нас у вёсцы колгас заснуюць, калі цябе зьліквідуюць як клясу, гэта знача, адбяруць усё, ды з торбаю і пусьцяць.

Міна. Хай спрабуюць!.. Ого! Маю гаспадарку, ды каб... Каб маю зямлю, ды на маім кані, каб хто араў, мякіна яму ў живот. (*Са злосьцю*). А кулю ў лоб!

а. Пётра. Позна будзе. Жабраком зробіць, ды ў Салаўкі яшчэ вышлюць.

Міна. Ды што-ж рабіць, бацюшка? (*З болем*). Што вы мяне дрэнчыце!!

а. Пётра (*нібы ня чуючы і шпарка ходзячы па пакоі*). На бога, на заповедзі боскія забыліся. Не пажадай ні вала, ні жонкі, а яны жадаюць. Любі бліжняга, як самога сябе, а яны бліжняга з торбаю па сьвеце, у жабракі, у Салаўкі! Вялікія грахі, але вялікая будзе і кара божая!

Міна. Правідна, бацюшка, кажаце. Няма на іх кары божае.

а. Пётра (*як вышэй*). А яшчэ большае кара чакае тых, хто не паўстаў на абарону веры хрыстовае. Хто баяўся меч справядлівасьці супроць ворагаў царквы ўзьняць.

Міна (*з запалам*). Уздымем, бацюшка! Мы іх, мяк...

а. Пётра (*перапыняючы і нібы ў захапленні, якое ня шчырае*). А там, на захадзе, браты во хрысьце точаць меч гневу божага, і ўзьнімуць яго, і прыдуць у богам пакараную краіну, і зацьвітуць ружамі руіны, і загінуць, як дым, як воск ад агня, ворагі хрыстовы і ўсе, хто з імі не змагаўся. (*Кідаецца на*

калені перад налоем). Божа, зьлітуйся над няшчаснымі, маладушнымі. (Міна спалохана таксама кідаецца на калені і шпарка жагнаецца). Умацуй іх, настаў, запалі іх сэрцы агнём адвагі! (Б'е зямны паклон. Міна таксама расьцягнуўся на падлозе. Чуваць ляпнулі дзьверы)

Міна (ускочыў). Бацюшка! Нехта ідзе.

а. Пётра (павольна ўстае з каленяў і з кепікамі і злосьцю). Баішся? Хавайся пад стол.

Міна. Каб я... Ды за каго вы мяне лічыце, мякіна...

Расчыняюцца дзьверы і прасоўваецца галава
А да ма.

Адам. Можна ў хату?

а. Пётра. Заходзь, заходзь.

Міна (на бок). Мякіна табе ў живот—напалохаў.

Адам. Добры вечар, бацюшка. (Да Міны) Здароў.

Міна. Ага-ж.

а. Пётра. Добры вечар. Сядай.

Адам. Дзякую. Як я, бацюшка, тэго, можна сказаць, ніколі ў вас ня быў, дык дазвольце ўжо... (Дастае з-пад палы бравэркі кумпяк).

а. Пётра. Ня трэба. Хавай. Ня трэба!

Адам. Не ўжо, дазвольце, айцец Пётра,

бо як хутка вялікдзень, тэго, дык яно і
вельмі трэба. Бярэце, тэго, ужо, бярэце.

а. Пётра. Дармо гэта. Ня трэба мне гэ-
тага.

Адам. Айцец Пётра, дазвольце ўжо, я
яго, тэго, вась тут на стол пакладу.

а. Пётра. Ну... (*махнуў рукою ў адзнаку
згоды*).

Адам (*кладзе на стол кумпяк*). Тлусты,
сапрэў крыху пад бравэркай.

Міна. Вядома, каля грудзей.

а. Пётра. Добра што прышоў. А я думаў
ўжо, што...

Адам. Бацюшка, мы гэта разумеем. Усе
разумеем, тэго. Не такі зараз час.

а. Пётра. Ну, добра, добра... Пасядзеце
тут крыху... (*настойліва*). пагутарце, а я
зараз. (*Бярэ кумпяк і выходзіць*).

Міна (*пасля паузы*). Як гэта ты, Адаме?

Адам. Што?

Міна. Ты-ж каталік.

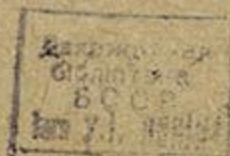
Адам. Э-э, пане браце, не такі зараз час,
каб, тэго, багамі лічыцца.

Міна. Т-а-ак...

Адам. Т-э-э-к... (*Уздыхнуў. Пауза*).

Міна (*раптам стукнуўшы кулаком на
стале*). Не! Якое яны маюць права! Якое?!

Адам (*з кепікамі і злосьцю*). У нас з та-
бою не запыталіся. Хіба ў іх, у гэратаў гэ-
тых, ёсьць якое права?! Недавяркі. Д'ябэль-

скае насеньне... Адзіная, тэго, надзея, што палякі прыдуць. Яны ўжо ім колгасы пакажуць, (са злоснай хціўнасьцю) прапішуць, расьпішуць...

Міна (раптам злосна). Кінь! (Адам змоўк і ўтароплена глядзіць на яго). Спадзяваліся сыр есьці, а пасьля ня было дзе і сесьці...

Адам. Ня прыдуць? (Міна маўчыць. Адам апусьціўшы галаву і з уздыхам нібы сьцьвярджаючы). Ня прыдуць...

Паўза. А. Пётра заглянуў на сцэну і схаваўся.

Міна (навольна). Адам, чуеш?

Адам (тупа). Га?

Міна (настойна). Чуеш, Адам, ратавацца трэба.

Адам. Трэба... А чым? А як?

Міна... Параімося...

Адам. Вось-жа і прышоў, тэго.

Міна. Жылі-ж гэтак добра, спакойна... Падаткі?—на табе падаткі, падавіся, мякіна табе ў живот. Чаго табе яшчэ, дык не! Сьвет увесь дагары нагамі перакруціць хочуць!

Адам (злосна з кепікамі). Жыцьцё, тэго, новае будуець... На новыя рэйкі гаспадарку, тэго, ставяць.

Міна. Каб яны крыжамі пры дарозе пасталі.

Адам. А гэтыя, тэго, галота зьнюхала ўжо які вецер, ды скуль—воўкам глядзіць. Гэты абшарпанец Мірон прышоў, і дай, кажа, тэго, аўчынку кажух палапіць... Дай, усёроўна, кажа, адбяруць...

Міна (з нянавісьцю). А скулу ў горла!

Адам. Пагавары, зараз, пане браце, з імі...

Міна. І што рабіць, што рабіць?

Адам. А гутарыш з каторым, дык слухае, згаджаецца, а сам, псюха, іншае думае; па вачох, тэго, відаць, што, іншае...

Міна (упарта скрозь зубы). Трэба, трэба нешта рабіць, мякіна ім у живот.

Адам. Ды што, тэго, рабіць, каб і свая скура цэлая засталася.

Міна (згаджаючыся). Вось-жа.

а. Пётра (хутка ўваходзіць). Нешта зробім.

Міна (ад нечаканасьці здзівіўся). Га?

а. Пётра (чытэльна). Так! Дагаварыліся? (Пільна глядзіць на абодвух. Яны як-бы пачуўшы недаверлівасьць да іх з яго боку).

Міна (б'ючыся ў грудзі). Да душы.

Адам (таксама шчыра). Дальпан!

(Разам).

а. Пётра (ходзячы па пакоі). Так... так... (застанавіўся). Дык галота, кажаце, ваўком пазірае?

Адам. Але-ж, бацюшка.

Міна. Зьверам пазірае.

} (Разам).

а. Пётра. Муцяць... Са сьцежак хрыстовых народ зьбіваюць.

Адам. Ага! І каб хто добры, а то-ж зараза гэтая, тэго, аднавокая, Цімох гэты...

а. Пётра. Пойдзе, відаць, у Зарэчча на сход свой. Там дадуць інструкцыі, а тут ён і арудзе.

Адам. Во, во!

Міна. А няўжо-ж, мякіна яму ў жывот?!

а. Пётра (*ходзячы па пакоі*). Так, так... А гэтыя авечкі заблукаліся і рады, цешаць шатана і канца хуткага ўсяму гэтаму ня бачаць.

Адам. Во-ох, хутчэй-бы ўжо, тэго, канец ім усім.

Міна. Ага-ж.

а. Пётра. Прыдзе, прыдзе!.. (*Раптам нільна ўглядаючыся на абодвух*) Толькі...

Міна. Усё, што загадаеце.

Адам. Пакіруйце, тэго, намі, бацюшка.

Міна. А мы ўжо ўсё, мякіна ім у жывот.

а. Пётра. Веру. Добра. Пачнем. (*Хоча сесьці за стол паміж імі, проста на гледача*).

Адам (*дастаючы з кішэні бутэльку*). Тады ўжо дазвольце, бацюшка, тэго, каб ямчэй было гутарыць. (*Вымае з кішэні і стаўляе на стол бутэльку*).

а. Пётра (раптам абураны ўскочыў).
Годзі!.. Хопіць!.. Пагулялі! Папілі!.. Усю Ра-
сію прапілі! Хопіць!!! (Хапае бутэльку і б'е
яе аб падлогу. Хвілінная мёртвая паўза.
А. Пётра высокі, суворы, чорны, стаіць
выпрастаўшыся за сталом, а на бакох яго
Міна і Адам у перапалоханых постацях
сядзяць. А. Пётра спакойна, але цьвёрда).
Хопіць. Цяпер пачнем. (Чытэльна і паволь-
на жагнаючыся.) У імя айца, сына і духа...
Усе. Амэн.

КАНЕЦ ДРУГОГА МАЛЮНКУ.

МАЛЮНАК ІІІ.

Цьвінтар каля царквы. Вясенні поўдзень. Сьвеціць сонца. Проста перад глядачамі, крыху лявей ад сярэдзіны сцэны, у глыбіні, дзьверы ў царкву з ганкам. Часам чуваць галасы папа і дзяка, якому падпяваюць бабы ценькімі, прарэзьлівымі галасамі. Набажэнства ідзе да канца. А хрэм на прымітыўнай званіцы б'е ў зvon, ці ў кавалак рэйкі. Міма ідзе Цімох. Ахрэм кінуў званіць і да Цімоха.

Ахрэм. Цімох, Цімох!

Цімох *(супыніўся, падняў галаву ўгору)*. Га?

Ахрэм. Паставіў ужо сваю радыю?

Цімох. Паставіў.

Ахрэм. Гавора?

Цімох. Пакуль не, а вось увечары, як будзе перадача, дык і загавора.

Ахрэм. Цікава.

Цімох. Мне вось што цікава. Ты-ж, дзедка, абяцаўся больш не званіць, а між тым...

Ахрэм. Ды яно так, а толькі...

Цімох. Што?

Ахрэм. Рубель нідзе не валяецца.

Цімох. Вось яно што... Танна-ж цябе купіць можна.

Ахрэм (*абразіўшыся*). Купіць... Гэта апошні ўжо раз... на табаку і годзі.

Цімох (*махнуўшы рукою*). Да наступнага рубля.

Ахрэм. Не, дальбог не!.. (*Цімох хоча адыходзіць*).

З царквы выходзіць Сымон.

Цімох (*з кепікамі*). Намаліўся?

Сымон. Не... не маліўся... А вось казаньне бацюшка добрае гаварыў... паслухаў.

Цімох. Добрае... Толькі каму ад яго добра? Папу мусіць ды заможным.

Сымон. Не, чаму. Ён гэта не падзяляе; усе роўныя. Каб усе, значыцца, у згодзе жылі... „Любі, кажа, бліжняга, як самога сябе“. Гэта, значыцца...

Цімох (*перапыняючы*). Гэта, значыцца, кулак на табе едзе, а ты яго любі, бо ён твой „бліжні“...

Сымон (*здзіўлена*). Як кажаш?

Цімох. Ды так, як чуеш. Эх, дзядзька Сымон, думаеш ты шмат, ды толькі думкі ў цябе нейк не па таму рэчышчу бягуць.

Сымон. Дык гэта, значыцца, па твоему выходзіць, што...

Цімох. Чым больш папа слухаць будзеш, тым дурнейшым будзеш.

Сымон. А калі цябе слухацца?

Цімох. І мяне ня слухайся, а сам разважай, дзе табе больш карысьці. Разважыш, мяне паслухаеш, бо калі я што і кажу, дык ня сам з гэтага скарыстаць хачу, а хачу каб...

Сымон (*перапыняючы*). Дзяржава скарысталася?

Цімох. А што-ж такое дзяржава, калі ня гэткія, як ты... Я, ты, тысячы, мільёны гэткіх—вось і дзяржава...

Сымон. Ну не... Гэта ты нешта ня тое. Каб так, дык інакш-бы гэта жылося мне.

Цімох. Хіба-ж ты дапамогі ад дзяржавы ня бачыш?

Сымон. Ды яно так... Падатку не плачу і дапамога-ж зноў і голас маю, а потым Міне і з падаткам і бяз голасу, а лепш жывецца...

Цімох. А чаму?

Сымон. Вось-жа, чаму?

Цімох. А таму, што бедната, каб добра жыць, аб'яднацца павінна.

Сымон. Гэта ты пра комунію, а з чым ты ў тую комунію пойдзеш? З чым ты працаваць будзеш?

Цімох. У кулакоў возьмем сродкі вытворчасьці.

Сымон. Каб-жа ў кулакоў... Вунь у Цім-кавічах, і тых, у каго сярэдняя гаспадарка..

мала што ад мяне багацейшыя, а параску-
лачвалі.

Цімох. Цімкавічы ня прыклад. Калі там
перагнулі...

Сымон. Вось-жа, а калі і ў нас пе-
рагнуць?

Цімох. Не перагнем.

Сымон (*матаючы адмоўна галавою*). Ня
добра гэтак. Чалавек працаваў, набываў...
Іншы...

Цімох (*перапыняючы*). Іншы на тваім
карку працаваў. Наслухаўся папа, „бліжняга“
пакрыўдзіць баішся, а ён і рады на табе
ехаць. Толькі канцы ім ужо. Ня ты, дык іншыя.

Дарацея (*падыходзіць і да Цімоха*).
Сягонья сход ячэйкі ў Зарэччы.

Цімох. Ведаю. Пойдзем.

Дарацея. А як-жа будзе са сходам, што
зьбіраем тут у чытальні?

Цімох. Пакуль зьбяруцца, мы з Зарэчча
і зьвернемся. Хадзем. (*Адыходзячы да Сы-
мона*). А ты, дзядзька Сымон, падумай,
разваж. (*Адыходзяць з Дарацеяй*).

Сымон. Разваж... (*Раптам узлаваўшыся*).
І разважу!

З царквы пачынаюць выходзіць.

Луцэя (*выціраючы кончыкам хусткі вочы*).
Сьвяты, сьвяты чалавек наш бацюшка, гэтакія
словы,

Міна. А ўжо-ж, мякіна табе ў жывод, сьвятыя словы.

Адам. Шкадую, шкадую, што раней у царкву не хадзіў. Думалася ўсё, што каталік, а яно, тэго, выходзіць, бог адзін.

Луцэя. І падумаць толькі да чаго сьвет ідзе, а што ў пісаньні сказана.

І-я баба. І, кумачка, распуста зараз адна.

Міна. Што і казаць, правідныя словы.

Сымон. А можа і ня правідныя.

Міна. Што? Гэта-ж як разумець?

Сымон. А так і разумець.

Луцэя. Ты што-ж гэта? Па твойму, бацюшка брэша, ці што?

Сымон *(да Луцэі)*. Не да цябе п'юць, не кажы здароў будзь.

Луцэя *(да баб)*. Чулі? Выскачыў! На яго розум, дык бацюшка няпраўду кажа. *(Наступаючы на Сымона)*. Што-ж, значыцца, па твойму, так бяры адзін аднаго за глотку ды душы?!

Адам. Ты, пане браце, тэго... Як-жа гэта?

Луцэя. Так, значыцца, і душы?!

Сымон. Ды чаго ты лезеш да мяне? Чаго цябе дзярэ?

Міна. Не, ты гэта пачаў, дык ужо кажы!

Сымон. Ды чаго вам ад мяне трэба, як хачу, так і думаю.

Людзі патроху выходзяць з царквы, абступаюць іх,
Міна. Ты думаць думай, ды не брашы,
мякіна табе ў живот.

Сымон. Я ня Лыска, каб брахаць.

Луцэя. А бацюшка, па-твойму, Лыска? Пі-
саньне, па-твойму, Лыска?!

Сымон. Ня ведаю я... Можа і Лыска.

Луцэя (скавытнула). Што?! Людцы мае,
ці вы чулі, ці вы бачылі?!

Міна. Ты што-ж гэта сапраўды? (Хапае
Сымона за грудзі). Ды цябе за гэткія словы,
мякіна табе...

Сымон. Пусьці, не чапай!

Адам. Ты, тэго, як гэта важышся?! На
бацюшку!

Міна. Ды я цябе...

Сымон (імкнецца вырвацца). Пусьці! Усе
вы адна хэўра!!!

Голас з натоўпу. Бі яго, гада!

Міна. Ух, ты! (Адвёўшы руку б'е Сымона,
той валицца, яго абкружаюць і пачынаюць
біць усім натоўпам. Яго ня відаць, чуваць
толькі галасы).

Сымон. Браточки, за што?!

Галасы:—Давай яму!

—Хай ведае, як бацюшку зьнева-
жаць!

—Так яго!

—Вось, вось!

—Браточки, людцы!

—Ага!

—Дай яму яшчэ!

З званіцы выбягае Ахрэм, кідаецца да натоўпу.

Ахрэм (*ледзь ня плачучы*). Людцы, стрымайцеся, заб'еце! Душу загубіце!

Міна (*адкідаючы на бок старога Ахрэма*). Ня лезь, дзед, бо і сам атрымаеш, мякіна табе ў живот.

З царквы выходзіць а. Пётра.

а. Пётра (*узьяўшы ўгару рукі*). Права-слаўныя, стрымайцеся.

Усе скамянелі ў тых постацях, як былі, толькі павярнулі галовы ў бок а. Пётра.

а. Пётра. Што гэта? (*Ідзе на натоўп, усе перад ім раступаюцца і моўчкі павольна разыходзяцца на бакі. Сымон зьбіты ляжыць на зямлі. а. Пётра грозна*). Што гэта! За што вы яго?

Міна. Ды мы...

Адам. Я... тэго...

Луцэя. Ды калі-ж ён, падлюга, казаў, што вы, бацюшка, значыцца, казаньне, даруйце, збрахалі ўсё.

а. Пётра (*працяжна*). А-а-а... Так, так... Пакіньце яго. (*Хоча адыйсьці, у гэты момант Сымон падняўся з долу, абаніраючыся на рукі і да Пётры*).

Сымон. Бацюшка, дзе-ж ваша любоў да „бліжняга“?

а. Пётра (у поўабароту да яго і цераз плячо). Узяўшы меч, ад мяча і загінеш. (Шпарка адыходзіць. Натопн за ім).

Галасы:—Такі паганец...

—Гэта-ж трэба ведаць.

—Хай будзе навукаю.

—Улілі, тэго, у скуру.

Ахрэм. Братка-ж ты мой... (Імкнецца дапамагчы Сымону ўстаць). І чаго табе было лезьці?

Падыходзіць Цімох і Дарацея.

Сымон (седзячы на доле і адхіляючы рукою старога Ахрэма). Не чапай, пусьці.

Цімох. Што тут было?

Ахрэм. Дык вось-жа, абабілі яго.

Дарацея. Дзядзька Сымон, за што-ж гэта цябе гэтак?

Сымон (нібы сам да сябе). Білі... За што?

Ахрэм. Косьці хаця цэлыя.

Сымон. Косьці цэлыя, а вось душу мне зусім надвая расчапілі.

Дарацея (абурана і з жалем). Ды што-ж гэта сапраўды такое?!

Цімох. Гэта... Гэта вораг наш, пакуль мы збіраемся, ды ў патыліцы чухаемся, зубы свае паказвае. Вось што гэта.

Ахрэм (да Сымона). Ды годзі ўжо табе сядзець... Устань, калі можаш.

Сымон. Устану. (Устае. Ахрэм і Цімох дапамагаюць яму). Ня трэба, я сам. (Стаіць, зьвесіўшы галаву).

Цімох. Не, годзі ўжо цацкацца. (Да Дарацеі). Сягоньня запросім яшчэ пару хлапцоў з Зарэчча, ды трэба ўжо канчаць. Альбо калгас і ім канцы, альбо... (Разьвёў рукамі).

Ахрэм (да Сымона). І навошта табе было з імі спрачацца. Ідуць людзі з царквы, пасья казаньня, разьюшаныя, а ён...

Цімох (да Сымона). Ну як? Зараз ужо пераканаўся, дзе чорнае, а дзе белае.

Сымон. Пераканаўся... Не, можа я і сам вінаваты... Можа...

Цімох (абурана). Ну, дзядзька Сымон, мала цябе, значыцца, абабілі! Шкада! Хадзем, Дарацея! (Шпарка пайшоў).

Дарацея (апрыскліва да Сымона). Ы-ых! (Пайшла ўслед за Цімохам).

Сымон (у задуменьні). І гэтыя пагарджаюць.

Ахрэм. Бо ты, браце, як і я вось: ні нашым ні вашым, а гэтых ніхто не шануе. Толькі я стары—нікчэма, а ты-ж грамадзянін.

Сымон. Грамадзянін... (Разьвёўшы рукі аглядае сябе). Няўжо я грамадзянін?..

КАНЕЦ ТРЭЦЯГА МАЛЮНКУ.

МАЛЮНАК IV.

Хата-читальня. Па сьценках паразьвешаныя плякаты. На лаўцы ўздоўж сьцяны кніжкі. На стале радыёпрыёмнік, на сьценцы радыёрупар. Дзед Ахрэм сядзіць на ложку, зьвесіўшы ногі. Каля яго стаіць Цімох.

Цімох. Дык вось, дзедка, я табе і кажу гэтак рабіць нельга.

Ахрэм. Ды яно так, толькі, дальбог, гэта я ўжо апошні раз. П

Цімох. Гэта я ўжо чуў ня раз (адся) апошні, ды апошні, а як сьвята, дык на званіцы. Сорамна, дзедка.

Ахрэм. Правідна, правідна кажаш, дык вось-жа спакусіў, ліха на яго.

Цімох. Мы цябе, дзедка, паважаем, ты ў нас нібы загадчык хаты-читальні.

Ахрэм (задаволены). Ну ўжо і загадчык. Сказаў-бы ўжо вартаўнік, а то—загадчык. Дзе ўжо мне.

Цімох. Ну, ну, нічога. Не саромейся, дзедка, не саромейся, а толькі на званіцу каб ані кроку больш. За хату-ж табе пло-

цім, а зьбярэмся з грашыма і пэнсію вызначым... Ну, дык як-жа? Каму будзеш дапамагаць, нам ці папу?

Ахрэм. Ну во... хіба-ж я калі што якое... Вядома вам, а што званіца, дык, дальбог, толькі праз рубель гэты.

Цімох. І за рубель ня трэба.

Ахрэм. Ды дальбог-жа больш ня буду, вось табе кр... *(Хоча перажсагнацца)*.

Цімох *(сьмяючыся)*. Ну, ну...

Ахрэм. Цьфу ты... ну, слова гонару, ня буду.

Цімох. Слова?

Ахрэм. Слова.

Цімох. Ну, глядзі, дзедка.

Ахрэм. Ужо будзь пэўны, хай мне ногі ~~не~~сыхаюць, калі я яшчэ хоць раз калі...

Цімох. Ну, добра—дам веры. Я зараз у Зарэчча пайду, дык ты, дзедка, тут ужо даглядай...

Ахрэм. Ды ўжо-ж, вядома.

Цімох. Мо' хто зойдзе, дык кніжку дасі пачытаць, толькі глядзі, каб на цыгаркі ня дралі.

Ахрэм. Ды ведаю, ведаю.

Цімох. Сёньня сход будзе, дык як пачне цямнець, газьніцу запаліш, ды калі крыху прыпазьнюся, дык, глядзі, каб не паразыходзіліся—прытрымай.

Уваходзіць Дарацея.

Дарацея. Ну, во! Час ужо ісьці; я цябе шукаю, а ты тут.

Цімох. Іду, іду... Ну, бывай, дзедка.

Дарацея. Хадзем.

Цімох. Хадзем... (Пайшлі).

Ахрэм (адзін укладваючыся спаць). Добры хлапец, разумны, дарма што аднавокі, (Кладзецца і пачынае засыпаць. Раптам радыё пачынае сіпець, рыпаць і скавытаць Ахрэм спалоханы ўсхапіўся, уставіўся на рупар). Цьфу ты, немач! (Радыё скавіча). Дык гэта вось яна якая радыя, а казалі што пье і гавора. Добрая гаворка. (Да радыёрупару). І доўга ты гэтак будзеш? А бо... Гэта-ж хоць з хаты ўцякай. (Да радыёрупару). Сьціхні, на літасьць кажу. (Радыё спынілася). Слухаецца... Разумеє, значыцца. Вось гэта дык штука... машына, а разумеє. (Радыё раптам зноў пачынае скавытаць). Зноў! (Прасіць). Ды сьціхні-жа... (Разачаравана). Вось табе і пахваліў. (Абурана крычыць на рупар, стукаючы па сталe кулаком). Сьціхнеш ты, нарэшце, ці не? (Рупар скавыча). А каб цябе паляруш! Ну, пачакай-жа. Здымає са сьценкі рупар і кладзе, перакруціўшы, на стол). Вось, маеш! (Рупар не сунімаецца). І гэтага табе мала, дык на-ж, маеш! (Кладзе яго на падлогу пад лаву—не памагае). Ну,

чакай-жа ты! (Нясе яго да ложка і закруціўшы ў коўдру кладзе пад падушку і сам кладзецца на ложак). Во табе, во! (Рупар скавыча задушаным голасам). А божачка! Гэта-ж і вачэй сплюшыць ня дасьць. (Ускочыў з ложка). Ну, пачакай-жа, каб на цябе немач! (Дастае рупар). Паглядзім, як ты пад печкаю пагалосіш. (Цягне рупар да падпечку, але ў гэты момант дрот нацягнуўся і вілачкі высьлізнуліся са штэпсалу. Рупар змоўк). Вось-жа спалохаўся! Рантам заўважыў, што дрот з вілачкамі цягнецца на падлозе). Або! Сапсуў! Што-ж цяпер рабіць? Вось дастанецца ад Цімоха!

Уваходзіць Міна.

Міна. Здароў, Ахрэм.

Ахрэм. Здароў, здароў.

Міна. Што гэта такі заклапочаны?

Ахрэм. А хай яго немач. Радыю сапсуў.

Міна. Во, такой бяды. Жылі дагэтуль бяз радыі, калі і далей ня будзе, дык такой бяды, мякіна яму ў живот.

Ахрэм. Табе, пэўне, такой бяды, а мне дык чыстая бяда. Гэта-ж калі Цімох угледзіць, што сапсуў радыю, дык са сьвету зжыве.

Міна. Ня зжыве.

Ахрэм. Уга. Столькі-ж ён папакутваў, пакуль радыю гэтую прыдбаў... І хоць-бы

што цікавае, а то-ж раве, скавыча, ні да чаго проста.

Міна. Вядома, глум грамадзкіх грошай.

Ахрэм. А хто-ж яго ведае.

Міна. Кажу табе, мякіна яму ў жылот.

Ахрэм (*разглядаючы вілачкі*). І як гэта яно адарвалася... Вой дастанецца ад Цімоха.

Міна. А дзе-ж ён зараз?

Ахрэм. У Зарэчча пашоў.

Міна. На сход які, ці што.

Ахрэм. А хто-ж яго ведае.

Міна. Так ужо і ня ведаеш?

Ахрэм. Не мая справа, дык і ня цікаўлюся.

Міна. Яно пэўне, не твая, але-ж потым ведаеш...

Ахрэм. А хоць-бы і так, дык табе што?

Міна. Ды нічога, проста так запытаўся.

Ахрэм (*вешаючы радыёрунар на сьценку*).
А ей, а ей...

Міна. Што гэта сённяя, сход які будзе?

Ахрэм. А табе што? Цябе-ж ня пусьцяць.

Міна. Ды яно так... Але патом цікава ўсё-ж-ткі ведаць... Т-э-э-к... (*Паўза*). А дрэннае тваё жыцьцё, дзед.

Ахрэм. А, жыву нейк... Ужо менш за-сталася.

Міна. А потым, старому ўсё-ж і тое і гэтага трэба, а тут няхваткі, мякіна ў жылот.

Ахрэм. А ўжо нейк дажыву.

Міна. Чаму так нейк, калі і добра можна.
Ахрэм. Ды дзе ўжо там!
Міна. Можна і нават вельмі.
Ахрэм. Навучы.
Міна. Чаму-ж, можна.
Ахрэм. Цікава.
Міна. Ды вось, прыкладам кажучы, сходы тут усялякія адбываюцца; пра тое, пра сёе гавораць, а я і ня ведаю, а ведаць цікава.
Ахрэм (з кепікамі). Цікава...
Міна. Ага... А ты заўсёды, дзед, тут трэшся, чуеш...
Ахрэм. Чую.
Міна. Вось, калі-б ты слухаў, а пасья і пераказваў.
Ахрэм (нібы ў задумьні). Т-а-ак...
Міна. А я-б ужо падзякаваў.
Ахрэм (нявыразна). Падзякваў-бы, кажаш?
Міна. Ну, вядома, мякіна ў живот, падзякаваў-бы.
Ахрэм (спачатку вельмі лагодна, але наступова з нарастаючаю злосьцю). А ведаеш што?..
Міна. Ну?
Ахрэм. Ідзі ты да ліха матары! Каб вочы мае цябе больш ня бачылі, бо дальбог вось гэтай радыяй па галаве дам.
Міна. Вось ты які! Ух ты старая качарыжка!

Уваходзіць Сымон.

Міна (*убачыўшы Сымона*). А-а-а хрэсьнік.
Ну, як бакі? Адыйшлі ўжо.

Сымон. Не адыйшлі, дык адыйдуць, а
вось калі табе некалі па бакох дастанецца,
дык ужо не адыйдзеш.

Ахрэм. Так яго, Сымон, так яго!

Міна. Гэ-э! І ён туды-ж... Бач ты, адзін
за аднаго бяруцца. Цьфу! Галота, мякіна вам
у живот. (*Шпарка выходзіць*).

Сымон (*пасля кароценькай паўзы ўсьлед
Міну*). Воўк! Як ёсьць воўк!

КАНЕЦ ЧАЦЬВЕРТАГА МАЛЮНКУ.

МАЛЮНАК V.

Дарога. Вечар, позна. З правага боку відаць прылцы мастка цераз роў. Каля мастка самотная вярба. За вярбой нізкі хмызьняк. Ваколіцы ўсе патанулі ў тумане. Час-ад-часу мясячык асьвятляе сінім сваім сьвятлом дарогу, масток, вярбу, і зноў усе тоне ў цемры. Міна моўчкі стаіць прыпёршыся да вярбы. Падыходзіць Адам, азіраецца, заўважыў Міну.

Адам (да Міны). Ну, чакаеш?

Міна (пахмурна). Цябе.

Адам (зьдзіўлена). Мяне? Чаму?

Міна (з ціхаю злабою). А як ты думаў?

Адам (зьбянтэжана). Ды, тэго, навошта я табе?

Міна (яшчэ больш злосна). Ды „тэго“ на тое, што і я табе.

Адам (утароплены). Ды як-жа, мы-ж, тэго, умовіліся, што ты...

Міна (нэрвова, ледзь ня крычучы). Хочаш, каб я табе бульбу з жару даставаў, а ты толькі есьці?! Яечка табе, ды яшчэ і аблупленае, мякіна ў живот!

Адам (яшчэ больш утароплены). Ды мы-ж тэго, пане браце...

Міна (пахмурна). Вузельчыкі пацягнем.

Адам (не зразумеўшы адразу). Чаго?

Міна (чытэльна). Вузельчыкі, кажу, пацягнем, каб каму, значыцца...

Адам (зьбянтэжаны). Як-жа-ж гэта, тэго...

Міна (вяжа на ражку хустачкі вузельчык і ўпарта). А так... Хто вузельчык выцягне, той і разьвяжа. (Заціўснуўшы два канцы хусткі ў руцэ). Ну, цягні... (Адама пачынае калаціць нэрвовай трасца).

Адам. Пане браце, як-жа...

Міна (перапыняючы, упарта). Цягні. Чаго трасешся, чаго зубамі ляскаеш?! Цягні... Ну! Мякіна ў жывот!

Адам (аўладаўшы з сабою). Ну... хай, тэго, так. (Цягне за адзін з кончыкаў хусты. Рука ў яго калоціцца).

Міна. Ну?! (Глядзіць на канец, які выцягвае Адам).

Адам (з захаванай радасьцю і з уздыхам аблягчэньня). Твой вузельчык.

Міна (распрасьцёршы далонь углядаецца на канец хусткі з вузельчыкам, які трымаў у руцэ). Мой... (Паўза. Адам стаіць схіліўшы галаву). Мой... Ну, дык і разьвяжу, мякіна яму ў жывот... Разьвяжу! Парщывую авечку са статку вон!

Адам (*жвава*). А ўжо-ж, калі тэго, ня хочаш, каб была шкода ў агародзе,—забі казла—авечкі адны ня пойдучь.

Міна (*скрозь зубы*). Так... авечкі адны ня пойдучь, а казла... казла... Разьвяжу вузельчык!

Адам (*нерашуча*). Ну, дык я, тэго, пайду ўжо, а ты...

Міна (*пахмурна*). Ідзі.

Адам (*робіць крок, пасьля раптам абарочваецца, хапае руку Міны, цісьне горача і шчыра*). Бывай, бывай, пане браце!

Міна (*крыху мякчэй, як вышэй*). Бывай, мякіна табе...

Адам (*шпарка гавора*). Як скончыш, дык тэго, бегам праз хмызьняк... па загуменьні і дахаты... у ложкак... абавязкова, тэго, у ложкак... нібы спаў, даўно спаў... Чуеш... Ну, тэго... памажы божа... (*Хутка выходзіць*).

Міна (*сам на сам, але нібы кажучы ўсьлед Адаму*). Так... Разьвяжу і ў ложкак... (*З тугою*). Эх, сапраўды-б спаць цяпер. (*Раптам напружыўся, прыслухоўваецца, углядаецца ў левы бок уздоўж дарогі*). Ідзе... нарэшце. (*Напружана чакае; уваходзіць а. Пётра*). Нарэшце, а я ўжо непакоіўся.

а. Пётра (*нібы не разумеючы*). Чаго? Іду я ў Зарэчча... (*Паказвае на клумачак, які трымае ў руках*). Іду ў Зарэчча палегчыць пакуту чалавека, які перад пасадам

найвышэйшага хутка прадстане, аблягчыць
душу яго перад адвечным супакоем, а ты...

Міна (*пераныняючы*). Бацюшка, чакаў я
вас. Вы-ж абяцалі...

а. Пётра. Не памятаю, каб што абяцаў.
А вось хочаш, часу яшчэ маю.

Міна (*занепакоена*). Вой мала, мала, ба-
цюшка, часу.

а. Пётра (*сувора*). Дык не марнуй яго, а
я табе раскажу... раскажу...

Міна (*пакорліва*). Кажэце, слухаю.

а. Пётра (*захоплена*). Раскажу... Меў я
сына... Добрага меў сына... У войску... у
царскім, афіцэрам бліскучым мой сын быў...

Міна (*нецярпліва*). Але-ж, памятаю.

а. Пётра. І няма майго сына... (*Нібы тра-
цячы апошнія сілы*) Няма... І засталася мне
ад сына памятка (*чытэльна*)—наган.

Міна (*з нецярплівасьцю, жвава*). Пры-
несьлі?

а. Пётра (*нібы ня чуючы*). Наган... І нашу
я яго ў правай кішэні...

Міна (*нецярпліва*). Дык дайце, бацюшка!

а. Пётра (*як вышэй, але настойна і ні-
бы прадаўжаючы*). У правай кішэні. (*Міна
не разумее*). У правай кішэні...

Міна (*уцяміўшы*). Ага... (*Лезе да яго ў
кішэню і дастае наган*).

а. Петра (*з аблягчэньнем*). Ну, памажы
табе божа. (*Павольна яго благаслаўляе і*

шпарка павярнуўся, схіліў на грудзі галаву і вышаў).

Міна (хвіліну стаіць і глядзіць яму ўслед, пасля нібы прагнуўшыся хапіўся за наган, пакруціў барабан пры сьвятле мясячыку і з таемнай радасьцю). Сем набояў... Сем набояў... Ня пойдучь авечкі ў шкоду. (Раптам напружана ўслухоўваецца, хавае наган за пазуху і ціха адступае да вярбы. Паўза. На масток узыходзіць Цімох. Ён ідзе спакойна, насьвітваючы нейкую павольную мэлёдыю. Міна раптам спыняе яго, стаўшы на дарозе).

Міна (раптам). Здароў, Цімох!

Цімох (ад нечаканасьці ўздрыгнуў і холадна). Вечар добры. (Міна, перамінаючыся на растаўленых нагах, ня пускае яго прайсьці). Дай прайсьці.

Міна (удаючы спакойна). А вось зараз.

Цімох (войстра). Ня зараз, а ўжо. (Хоча абмінуць Міну. Той ня пускае).

Міна (з халоднай злосьцю). Пачакай, не сьпяшайся.

Цімох (як вышэй). Ня маю часу чакаць. Пусьці!

Міна (двумысна). Зараз пушчу... Ты мне толькі скажы...

Цімох (злосна). Нічога я табе казаць ня буду. Пусьці!

Міна (упарта). Ня пушчу.

Цімох (з пагрозай і сунуўшы руку ў кішэню). Не замінай лепш!

Міна (з злосьцю і кепікамі) Ліварвэртама напалохаць хочаш? Ну што-ж, даставай з кішэні, страляй, (раскідае рукі) страляй, а пакуль не адкажаш—ня пушчу.

Цімох (крыху спакайней). Ну што табе сказаць?

Міна (нібы разважаючы). Сказаць... сказаць... Я табе скажу. Кінь людзей нацкоўваць... Чуеш, мякіна табе ў живот.

Цімох (удаючы нядбайнасьць). Нікога я не нацкоўваю.

Міна (абурана са злосьцю). Брэшаш! Колгас заклацьці хочаш, зьесьці нас хочаш.

Цімох (войстра). Дрэні гэткай ня ем, а колгас закладзем.

Міна (з упартай злосьцю). Закладзеш?

Цімох (гэтак сама). Закладзем!

Міна (як вышэй). І раскулачыш?!

Цімох (як вышэй). Раскулачым! Ну, пусьці! (Міна стаіць нярухома). Чуеш?

Міна (раптам зусім спакойна саступаючы з дарогі). Ідзі. (Цімох ад нечаканасьці ўтаропіўся і зьдзіўлена глядзіць на Міну). Ідзі. (Цімох скосу паглядаючы на Міну праходзіць міма яго: ступіў два крокі. Міна выхапіў з-за пазухі наган і цаляе яму ў сьпіну; Цімох адчуў нешта, раптоўна шпарка павярнуўся, выхапіў з кішэні рэвольвэр. Міна

стрэліў. Цімох ускрыкнуў, выгнуўся і са стогнам падае. Міна падскочыў да яго і яшчэ два разы ў упор стрэліў у яго. Цімох ляжыць нярухома, падварнуўшы пад сябе руку. Міна нахіліўся над ім, момант углядаецца яму ў твар, пасля з халоднаю нянавісьцю). Аджыві—яшчэ раз заб'ю! (Азірнуўся наўкола, прыслухаўся, скочыў з дарогі ў хмызьняк і зьнік).

КАНЕЦ ПЯТАГА МАЛЮНКУ.

МАЛЮНАК VI.

Хата-читальня. Абсталяваньне чацьвертага малюнку. Вечар. Пад стольлю гарыць маленькая газьнічка. Цьмянае сьвятло яе асьвятляе хату-читальню. Лахматыя мужычыя галовы, востраверхія хусты баб. Разьбіўшыся на гурткі, сяляне і сялянкі то ціха гамоняць паміж сабой, то аб нечым спрачаюцца. Ускідаюць угару рукі, б'юць сабе ў грудзі. Каля стала гурток сялян, хлопчык чытае ўголос кніжку пра радыё. Сымон і Ахрэм ля яго напружана слухаюць.

Сымон (з нецярылівасьцю). Ну, далей, далей...

Хлопчык (наважна). Няма далей, усё.

Сымон (разачаравана). Усё. Вось тут і зразумей. „Уставіць штэпсаль у гнёзды“.
(Круцячы ў руцэ штэпсаль ад рупару). Вось вілачкі; пра іх нічога няма, а пра лямпкі пішацца... А вось дзе той штэпсаль? Што гэта за штэпсаль? Вось тут і зразумей...

Луцэя (ядавіта). Не з тваёю галавою зразумець. Яна ў цябе разумная, дзе ня трэба.

Сымон (ня гледзячы на яе і спакойна).
Твая нідзе не разумная... Вось даведацца-б

178742

што гэта ён за штэпсаль, дык загаварыла-б.
(Разглядае радыёпрыёмнік). Ці ня гэта толькі.

Мірон. Тыцні, можа і гэта.

Ахрэм (жвава). Спрабуй толькі! Я табе тыцну! І так ужо сапсулі, хочаш, каб яшчэ горш.

Мірон (разважна). А што яму зробіцца. Тыцні!

Ахрэм. Ані думай нават. І бяз гэтага да-станецца мне ад Цімоха.

Луцэя (з кепікамі). Носіцца са сваім Цімохам, як дурань з пісанай торбай. Стары, да дурны, сапляку над сабой волю дае.

Ахрэм. А ты, дык мусіць-бо яго з трыбухамі-б зьела.

Луцэя. Не вялікая прыемнасьць. А што ён дрэнь ды зараза, дык у вочы скажу.

Мірон. Ну, гэта ты брэшаш; хлопец ён акуратны.

Луцэя (злосна з кепікамі). А-ку-рат-ны... Зараза! Людзей каламуціць, ды нацкоўвае адных на другіх.

Мірон. Мяне на Сымона, ці Сымона на мяне не нацкуе, а што супроць заможных—кулакоў, значыцца, дык, гэта правільна... Годзі ўжо панаваць, хопіць.. Трэба ўжо і нам па-людзку пажыць.

Луцэя (з кепікамі). Пажывеш—ногі выпрасташ.

Мірон (у тон ёй). Хаця ты ня бойся. А вось зараз прыдзе ён, пагаворым, абмяркуем, колгас закладзем...

1-ы мужык (перапыняючы). Здохнеш у колгасе. Шмат ты там з сваім Акуньком напрацуеш.

Мірон (абражана). Ну, ты гэта майго Акунька ня гань—канёк спрытны, дый апроч яго коні будуць.

Луцэя (як вышэй). З неба нападаюць! Хутчэй закладай колгас!

Мірон (упэўнена). Ня з неба, а з кулацкіх стайняў.

Луцэя. Не спажывеш ты чужога дабра. У царкву ня ходзіш, бязбожнік, а то-б пачуў, што бацюшка сёньня казаў. Не рабі іншаму таго, чаго сабе ня хочаш. Во!

Мірон (абурана). Ідзі ты са сваім бацюшкам, ведаеш куды, пакуль далей не паслаў.

Луцэя (ядавіта). Го, на гэта ты спрытны. Толькі глядзі, каб не пацішэў. Бачылі такіх. (Ківаючы галавой на Сымона.) Аднаму сёньня ўжо ўлілі ў скуру.

Мірон (з пагрозай). Не палохай. Я табе ня Сымон.

1-я баба. Кіньце сварыцца.

1-ы мужык. Шчапіліся.

Ахрэм. Не, няхай, няхай сварацца. Пасварацца і дагаворацца.

Мірон. Чорта з ёю дагаворыцца.

Луцэя. А ўжо-ж не табе.

Мірон. А я і ня зьбіраюся. Грамадою
вырашым.

Луцэя (*з кепікамі*). Грамада...

Сымон. І дзе тут той штэпсаль?

Мірон (*раптам узлаваўся*). А згары ты
са сваім штэпсалем. Цімох вось дзе?

1-ы мужык. Але-ж час ужо было-б і па-
чынаць.

Луцэя. Сабраў дурняў, чакаюць, а сам
гуляе.

Мірон. Не брашы!

1-я баба. А хто-ж яго ведае. Мусіць
трэба ўжо і дахаты ісьці. Позна ўжо.

Ахрэм. Не, не... Дахаты нельга... Цімох
казаў, каб пачакалі... Хутка прыдзе... Вось
радыё сапсулася, а то-б паслухалі.

Сымон. І як-жа гэта даведацца, што гэта
яно за штэпсаль?! Дзе гэта яно?

Ахрэм. Цімох прыдзе, ён усё зробіць.

Луцэя. Ды дзе ён прыдзе.

Мірон. Прыдзе. Гэты не падманіць.

Чуваць тры глухіх рэвольвэрных стрэлы. Усе
страпянуліся.

Сымон (*які напружана слухаў*). Тры.

1-ы мужык. Страляюць.

1-я баба. Качак нехта. Учора, бачыла я,
ляцелі.

Мірон. Вось людзі, забаронена-ж увесну паляваць.

Сымон (*хвалюючыся*). Гэта не па качках, гэта з ліварвэрту.

Мірон (*страпянуўшыся*). Ага-ж... правідна, з ліварвэрту, а я... Бяжэм, мужчынкі, глянем.

1-ы мужык. Куды?

А хрэм. Ня пушчу, ня выходзьце. Цімох казаў, каб пачакалі,

Луцэя. Ды што гэта: чакалі, чакалі! Да раніцы, ці што?!

Мірон. А хаця-б да раніцы... Справа... Вялікая справа!..

Луцэя. Як для каго.

Мірон (*горача*). Для ўсіх!

1-я баба. Гэта яшчэ невядома. (*Паказваючы на 1-га мужыка.*) Вось яму, патрэбна?!

1-ы мужык (*разважна*). Вядома, мая, можна сказаць, хата з краю. Гаспадарка мая сярэдняя, дык мне гэта абы што...

Луцэя. Правідна, а калі комсамолу ды комуністым патрэбны той колгас, дык няхай і збіраюцца, а нам няма чаго... Пойдзем, мужчынкі!..

Галасы: — Але-ж, чаго чакаць?

— Годзі, начакаліся!

— Варта было-б...

— Усё-ткі трэба вырашыць...

— А ўжо-ж: ці туды, ці сюды.

— Ды што там вырашаць!

— Хочаш справу рабіць, дык не пазьніся.

Мірон. Чакайце! Мужчынкі!

1-ы мужык. Ну, чаго?

Мірон. А калі мы самі, пакуль Цімох дадойдзе... Мужчынкі, давайце адчынім сход, пагаворым...

Сымон. Не, нельга... Нельга бяз Цімоха... Ну, што мы ведаем самі... А ён-жа ўсё-ткі...

Луцэя. Ды што яго слухаць! Хадзем, бабы! Мужчынкі! Хадзем!

Усе павольна рухаюцца да выхаду.

Сымон. Стойце!.. Чакайце!.. Браточки, трэба пачакаць!..

Луцэя. Да заўтрага, ці што?!

Мірон. А хоць і да заўтрага.

Сымон. Але!

Луцэя. Бач ты яго!

1-я баба (*са зьдзіўленьнем*). Ці не ў колгас ты зьбіраешся?

Сымон (*упаўшым голасам*). Ня ведаю, ня ведаю!.. (*Раптам моцна і з запалам*). Толькі чакаць мы павінны. Цімох растлумача... Ён нешта скажа...

Галасы — Уга!

— А як-жа...

— Пачакайма, сапраўды!..

Сымон (*сьпяшаючыся і блытаючыся*).
Вось, браточки, вось радья... Я вось... ну і
хоць хто з нас—нічога... Ну, дзе той штэп-
саль, а Цімох,.. Цімох ён здалеў... Вось можа
і тут... можа растлумача... Ня ведаю я, а
толькі чакаць... чакаць трэба!

1-ы мужык. Ды чаго чакаць — ня пры-
дзе ён.

Сымон. Ня ведаю, але...

Ахрэм. Прыдзе, напэўна прыдзе! Калі
сказаў, каб чакалі, дык напэўна...

Расчыняюцца дзьверы і Дарацея з двума хлоп-
цамі ўносіць забітага Цімоха.

Мірон. Што гэта?!

Хлапец. Забілі...

Дарацея (*ледзь стрымліваючы роспач*).
Наперад пашоў — сьпяшаўся... Чуем, стрэлы...
пабеглі... ляжыць. (*З нянавісьцю*). Ух, гады!
(*Паклалі цела Цімоха на Ахрэмаў ложак*).

1-я баба (*з уздыхам*). Вечны супакой
душачцы. (*Мужыкі моўчкі скідаюць шапкі,
нехта перажагнаўся*)

Ахрэм (*плачучы над Цімохам*). Зьявіўся,
зьявіўся, толькі ня сам ужо—прынеслі...

Луцэя (*разважна*). Сходу, значыцца, ня
будзе.

Мірон (*з моцным абурэньнем*). І які гэта
гад адважыўся!

Сымон (які ўвесь час стаяў нібы скамянеўшы і толькі пільна ўглядаўся на Цімоха, раптам голасна і з болем, які зьмешваецца з нейкай радасьцю). Ведаю... Ведаю!.. Браточкі!.. Не! Не! Не!! Таварышы! чуеце?! Та-ва-ры-шы!.. Як у дваццаць першым, як тады... Я ведаю!.. Гэта яны! (Ледзь не гістэрычна). Яны!

Дарацэя. Хто?!

Сымон. Яны!.. Усе тыя, што супроць. І поп, і Міна, і Адам, і ўсе, усе яны... Я ведаю... Цімох!.. Ты-ж праўду казаў!.. Праўду!!

1-я баба (Ціха на бок). Ашалеў чалавек.

Сымон. Толькі мы... мы ім не даруем! Таварышы!

Мірон... Правідна! Лебяду з поля далоў!

Сымон. Не! Ня тое... Не! (Імкнецца растлумачыць і сьняшаючыся). Ён... ён хацеў, каб беднаце было лепш, а калі нам лепш, дык заможнікам горш. (З болем). Пра любоў да „бліжняга“ гавораць, а ледзь „бліжні“ ня з імі, а супроць, дык кулю ў грудзі, у дамавіну. Гэта-ж яны яго... спалохаліся, што бедната з гразі вылязе... Дык, та-ва-ры-шы! Няўжо ня хочаце, каб лепш?

Мірон (гараца). Правідна! Нам жыцьцё, а ім... (Паказвае на Цімоха) гэтае самае... Дарацея, бяры паперу! (Да ўсіх голасна з заклікам). Ну, галота, пішыся ў колгас!

1-ы мужык (разводзячы рукамі). Ды як-жа гэта так... Раптам...

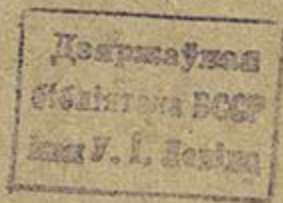
Сымон (жвава і горача). Раптам, раптам!.. Яны-ж яго за нас, раптам... а цяпер... цяпер мы... мы ім... устави́м... штэпсаля!

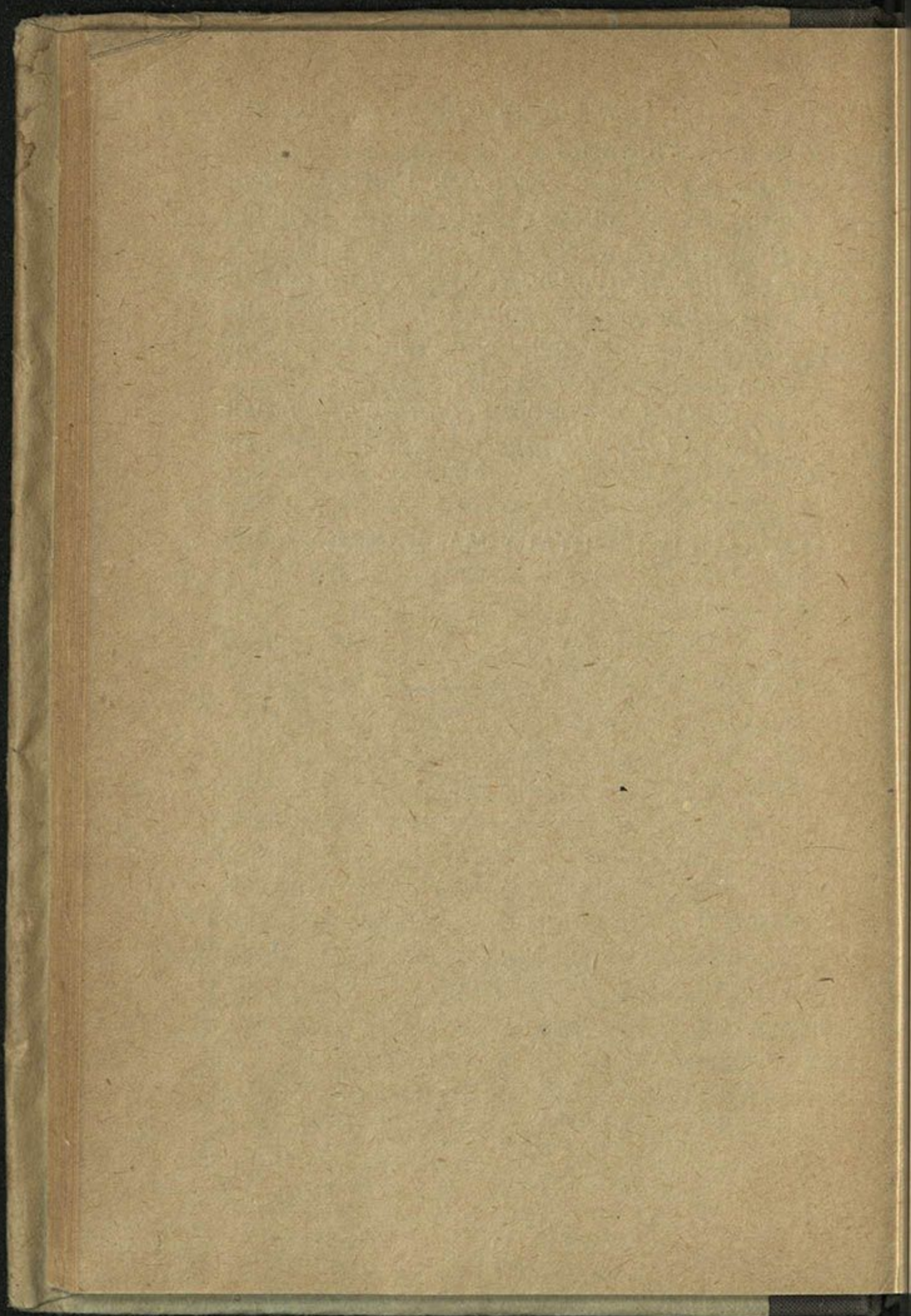
Мірон (надпісаўся сам). Ну, хто пішацца?! Ахрэм (горача да грамады і ледзь ня плачучы). Сыночкі мае!.. Дачушкі мае!.. Каб на іх-жа немач!.. Усе! Усе!! Разам!

1-ы мужык (махнуўшы станоўча рукою). Усе, дык усе! (Да Дарацеі). Давай, дзе гэта тут?

КАНЕЦ ШОСТАГА МАЛЮНКУ.

239453

ЦАНА 70 кап.

1568

Перевірено 1948 р.

а

0-30

ББ

80000004 168248